

KAROL WILCZYŃSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

**SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ
INTERDYSCYPLINARNEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
„PIASTOWIE W DZIEJACH POLSKI” ZORGANIZOWANEJ
PRZEZ INSTYTUT HISTORII UNIWERSYTETU KARDYNAŁA
STEFANA WYSZYŃSKIEGO I ARCHIWUM GŁÓWNE AKT
DAWNYCH W DNIACH 3-4 CZERWCA 2025 R.**

W dniach 3-4 czerwca 2025 r. odbyła się Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Piastowie w dziejach Polski”. Organizatorami wydarzenia były Instytut Historii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Inicjatywa powstała z okazji przypadającej w 2025 r. wyjątkowej 1000. rocznicy koronacji pierwszych dwóch królów państwa polskiego: Bolesława Chrobrego i jego syna Mieszka II Lambert. Rok 2025 został ustanowiony uchwałą sejmową „Rokiem Milenium Koronacji Dwóch Pierwszych Królów Polski w Gnieźnie”¹ w dniu 24 lipca 2024 roku. Wydarzenie koronowania Bolesława Chrobrego miało duże znaczenie dla ówczesnego świata. Stanowiło ono wyraz niezależności i wzrostu pozycji państwa polskiego na mapie chrześcijańskiej Europy. Wówczas Piastowie stali się kolejną po Karolingach czy Ludolfingach dynastią królewską. Tron polski znajdował się w rękach ich przedstawicieli aż do śmierci Kazimierza III Wielkiego w 1370 r., choć potomkowie Piastów niejednokrotnie partycypowali we władzy jeszcze w kolejnych stuleciach (np. Ludwik Andegaweński, Anna Cylejska). Ostatnimi przedstawicielami dynastii byli Piastowie linii mazowieckiej (ostatnim męskim potomkiem był Janusz III – zmarł w 1526 r.) oraz linii śląskiej (ostatnim męskim potomkiem był Jerzy Wilhelm legnicki – zmarł w 1675 r.).

Celem konferencji naukowej było upamiętnienie dziejów i osiągnięć dynastii Piastów, zwłaszcza w epoce średniowiecza. W założeniu obrad organizatorzy pragnęli wyznaczyć również nowe perspektywy badawcze, które pozwolą przysłużyć się polskiej nauce i pamięci historycznej dla przyszłych pokoleń.

Pierwszy dzień obrad miał miejsce w murach Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Konferencję o godz. 10:45 otworzyli Dziekan Wydziału Nauk Historycznych UKSW – ks. prof. dr hab. Waldemar Graczyk oraz pracownik naukowy Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie i jednocześnie jeden z głównych współorganizatorów obrad – prof. dr hab. Janusz Grabowski. Ksiądz Dziekan przedstawił główne

¹ Cyt. M.P. z 2024 r. poz. 743.

założenia organizacyjne i cele konferencji, natomiast prof. Grabowski przytoczył zarys dziejów Piastów od X do XVII-stulecia.

Następnie doszło do części właściwej obrad w postaci referatów uczestników. Konferencja naukowa została podzielona na 5 paneli po 4 referaty, choć w ciągu dnia uległo to zmianie. Wśród prelegentów znaleźli się specjaliści z dziedziny historii Polski w epoce średniowiecza. Panel zatytułowany „Pierwsi Piastowie” otworzył i moderował ks. prof. dr hab. Waldemar Graczyk. Pierwszym prelegentem był prof. dr hab. Tomasz Jasiński (Uniwersytet Poznański), który wygłosił referat pt. *Portret Piastów w Roczniku poznańskim starszym*. Zanim jednak przeszedł do swojego wystąpienia, poinformował o najnowszych ustaleniach projektu dotyczącego genomii Piastów prowadzonego przez Instytut Chemii Bioorganicznej Państwowej Akademii Nauk pod kierunkiem prof. Marka Figlerowicza. Uporządkowanie zebranych dotychczas materiałów genetycznych pozwoliło na ustalenie genomu Piastów, który był połączony z 280 rodzinami europejskimi. Prof. Jasiński ogłosił, że genom ten występuje również u Piktów, co stanowi ogromną sensację w wywodzie dynastii Piastów. W dalszej części wystąpienia prelegent przedstawił dzieje „Rocznika poznańskiego starszego”, a także najważniejsze informacje dotyczące zawartości tego dokumentu. Kolejne wystąpienie – prof. dra hab. Przemysław Urbańczyk (UKSW) – dotyczyło odpowiedzi na pytanie *Jak wyglądał Bolesław Chrobry?* Prelegent, korzystając z metod badawczych typowych dla archeologii oraz wizerunków Chrobrego m.in. na drzwiach gnieźnieńskich, monetach i XIX-wiecznych obrazach polskiego monarchy, dokonał przybliżonego opisu wyglądu króla Polski. Po nim głos zabrał prof. dr hab. Antoni Barciak (Uniwersytet Śląski w Katowicach) w referacie pt. *Piastowie śląscy w Kronice książąt śląskich*. W tym miejscu nastąpiła zmiana w kolejności na prośbę jednego z prelegentów. Prof. Barciak skomentował aktualny stan badań do tematu Piastów linii śląskiej, a także przedstawił zawartość lokalnej kroniki o przedstawicielach Piastów śląskich. Panel zamknął referat prof. dra hab. Stanisława Rosika (Uniwersytet Wrocławski) zatytułowany *Piastowskie granice w najdawniejszej legendzie (do pocz. XIII wieku)*. Na podstawie licznych materiałów źródłowych prelegent przedstawił najszerszy zasięg panowania pierwszych polskich królów do czasów końca pierwszego okresu rozbięcia dzielnicowego. Podczas swojego wystąpienia dla lepszego zrozumienia tematyki prof. Rosik posiłkował się mapami, argumentując, jakie były naturalne linie graniczne pomiędzy państwami w epoce średniowiecza.

Po przerwie na kawę, którą przygotowali przez organizatorzy oraz studenci i doktoranci z Koła Naukowego Studentów i Doktorantów Historii UKSW, rozpoczął się drugi panel konferencji „Piastowie w polityce zewnętrznej”. Ta część obrad była moderowana przez prof. dr hab. Jolantę M. Marszałską. Pierwszym wśród prelegentów był prof. dr hab. Jan Tęgowski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu/Uniwersytet w Białymstoku), który wygłosił referat pt. *Piastowie i Rurykowicze. Stosunki wzajemne do połowy XII wieku*. Wystąpienie mówiło o silnych powiązaniach i relacjach pomiędzy dwoma dynastiami w Europie Środkowo-Wschodniej. Zarówno Piastowie, jak i Rurykowicze prowadzili aktywną politykę zewnętrzną, mającą na celu podkreślenie znaczenia rodów wśród europejskich monarchii. Porównanie tych dwóch dynastii było kluczowe z chronologicznego punktu widzenia, gdyż ich przedstawiciele przyjęli chrzest w X w., co podnosiło znaczenie ich władztw na arenie międzynarodowej. Kolejny referat *Litwa w polityce Kazimierza Wielkiego* wygłosił prof. dr hab. Jarosław Nikodem (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Na samym początku skomentował dotychczasowy stan badań i materiały źródłowe. Prof. Nikodem uznał,

że temat związków polsko-litewskich za czasów Kazimierza Wielkiego nadal ewoluuje pod względem badawczym. W referacie nie tylko omówił politykę tego króla wobec Litwy, ale również wspólne interesy Polski i Litwy w XIII w., co stanowiło najciekawszy walor tego wystąpienia. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Adam Szweda (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), wygłaszając referat pt. *Piastowie w pruskich źródłach historiograficznych do 1466 roku*. Badacz przygotował swoje wystąpienie w oparciu o kilka fundamentalnych źródeł krzyżackich, np. „Kroniki Ziemi Pruskiej” autorstwa Piotra z Dusburga. Prof. Szweda zaznaczył, że obecność Piastów w źródłach pruskich tego okresu jest zauważalna w relacjach gospodarczych z Krzyżakami. W późniejszym czasie doszły również kwestie polityczno-społeczne. Panel został zamknięty wystąpieniem dra Bartłomieja Dźwigały (UKSW) pt. *Piastowie a idea krucjat. Kilka uwag na temat kronikarstwa XII wieku*. Głównym tematem przewodnim referatu była „Translacja św. Mikołaja” jako źródło do historii Polski. Na początku prelegent zaznaczył, że przyjmuje za obecnym na konferencji prof. Jasińskim tezę, iż tekst translacji oraz kroniki Anonima tzw. Galla pochodzi z ręki jednej osoby, określanej jako mnich z Lido. Dr Dźwigała skutecznie przedstawił idee krucjatowe w tekście „Kroniki polskiej” Anonima, wskazując na istotne elementy podobieństwa stosowane w narracji dzieła translacji. Jeszcze przed przerwą obiadową miała miejsce dyskusja nad referatami, która trwała 30 minut. Swoje komentarze i pytania do prelegentów mieli prof. Tomasz Jasiński, prof. Wojciech Mrozowicz, prof. Adam Szweda, prof. Jarosław Nikodem, a także prof. Janusz Grabowski.

Ostatni panel pierwszego dnia obrad „Piastowie i ich działalność społeczno-kulturowa” rozpoczął się punktualnie o godz. 15. Moderatorem tej części obrad był prof. Stanisław Rosik. Jako pierwsza głos zabrała prof. dr hab. Anna Pobóg-Lenartowicz (Uniwersytet Opolski), która wygłosiła referat pt. *Działalność charytatywna Piastów i ich żon Piastów górnośląskich w średniowieczu*. W swoim wystąpieniu prelegentka skupiła się na osiągnięciach takich kobiet, jak Eufemia, księżna z linii Piastów bytomsko-kozielskich. Prof. Pobóg-Lenartowicz przedstawiła najważniejsze informacje o działalności charytatywnej księżnych wśród duchowieństwa klasztorного i świeckiego. Z rozważań wynikało, iż głównym kierunkiem ich wsparcia były zakony, które zajmowały się działalnością szpitalną i pomagały najuboższym. Kolejną prelegentką była prof. dr hab. Jolanta M. Marszalska (UKSW) z referatem pt. *Możni ofiarodawcy, testatorzy i użytkownicy. Pierwsze księgi Pierwszych Piastów*. Ta część obrad jedynie z pozoru wydawała się być skutecznie omówionym zagadnieniem w literaturze przedmiotu, co zresztą zauważyła prof. Marszalska. Niemniej jednak prelegentka zasygnalizowała kilka grup osób: ofiarodawców ksiąg, testatorów oraz użytkowników. W swoim referacie jeszcze raz podjęła refleksję nad księgami liturgicznymi, takimi jak „Sakramentarz tyniecki”, najprawdopodobniej powstały na terenie diecezji kolońskiej, czy „Kodeks Gertrudy”, zwany również „Psałterzem z Cividale”. Ciekawym stwierdzeniem użytym podczas referatu było określenie ksiąg liturgicznych z X w. jako „luksusowych”. Następnie referat na temat *Nowe ustalenia na temat proveniencji inwentarza i zawartości skarbcia księcia Janusza II z 1495 roku. Ze studiów nad skarbcami piastowskimi w Polsce* wygłosił prof. dr hab. Janusz Grabowski (Archiwum Główne Akt Dawnych). Prelegent zdecydował się na ograniczenie swojego referatu do losów inwentarza skarbcia księcia Janusza II, ponieważ jego zawartość jest na tyle obszerna, iż – jak stwierdził – musiałby przemawiać co najmniej kilka godzin. Na zakończenie dodał, że wszelkie informacje na temat wnętrza skarbcia książęcego znajdują się w publikacji pokonferencyjnej. Następne w kolejności było wystąpienie dra hab.

Wojciecha Mrozowicza, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, pt. *Piastowie śląscy wobec własnej tradycji rodowej*. Prelegent skupił się na wątkach, w których widoczna była inspiracja w powstawaniu utworów historiograficznych czy też hagiograficznych dostarczająca elementy dla kształtowania własnej pamięci rodowej Piastów śląskich. W niniejszym panelu miało miejsce jeszcze jedno wystąpienie, co stanowiło nagłą zmianę w harmonogramie obrad. Z powodów zawodowych swój referat dzień wcześniej wygłosił dr hab. Marcin Hlebionek, prof. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Tytuł referatu *O pieczęciach Elżbiety Łokietkówny* wskazywał na poświęcenie uwagi sfragistyce czasów piastowskich. Na przykładzie kilku pieczęci z różnych lat prelegent porównał ich budowę i zawartość. Omówił też symbolikę poszczególnych elementów, które zawierały pieczęcie Elżbiety Łokietkówny. Po wystąpieniu dra hab. Hlebionka doszło do kilkunastominutowej wymiany zdań pomiędzy uczestnikami konferencji moderowanej przez prof. Rosika. Wystąpienia prelegentów komentowali m.in. prof. Mrozowicz, prof. Marszałska czy prof. Grabowski. Pierwszy dzień obrad zamknął ks. prof. Waldemar Graczyk, jednocześnie zapraszając na kolację. Podczas przemowy przypomniał również o innym miejscu odbywania się konferencji następnego dnia.

Drugi dzień obrad miał miejsce w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie przy ul. Długiej 7. Zebranych gości punktualnie o godz. 10 powitał w imieniu Dyrektora AGAD jego zastępca dr Jacek Krochmal. Pierwszy panel zatytułowany „Piastowie władcy dzielnicowi”, który moderował prof. dr hab. Janusz Grabowski, rozpoczął dr hab. Krzysztof Skwierczyński, prof. Uniwersytetu Warszawskiego. Wygłosił on referat pt. *Bolesław Chrobry i eremici*. W swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na związki polskiego króla z eremitami św. Romualda przez wsparcie finansowe udzielone im na działalność misyjną wśród pogan po śmierci św. Wojciecha. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Jerzy Sperka (Uniwersytet Śląski w Katowicach), wygłaszając referat pt. *Piastowie górnośląscy w polityce Królestwa Polskiego w I połowie XV wieku. Próba bilansu*. Prelegent przedstawił rolę i znaczenie Piastów śląskich w konfliktach polsko-czeskich. Kolejny referat zatytułowany *Piastowie głogowscy w XIV wieku – między Polską a Luksemburgami* wygłosiła dr hab. Joanna Karczewska, prof. Uniwersytetu Zielonogórskiego. Wskazała na próby zachowania niezależności Piastów od Królestwa Czech, rządzonego przez dynastię Luksemburgów, którzy próbowali niejednokrotnie rozszerzyć swoje wpływy na Śląsku, lecz skutecznie przeciwstawiali się tej praktyce w XIV-stuleciu Piastowie głogowscy. Panel zamknięto wystąpieniem pt. *Ostatni Piast kujawski – książę Władysław Biały i jego zwolennicy w latach 1370-1376* prof. dra hab. Sobiesława Szybkowskiego (Uniwersytet Gdański). Referat stanowił m.in. podsumowanie budowy silnego stronnictwa wspierającego walkę Władysława Białego o tron polski po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 r. Po tym wystąpieniu nastąpiła dyskusja, a tuż po niej 20-minutowa przerwa na kawę.

Moderatorem drugiego panelu pt. „Piastowie i Piastówny. Kościół” była prof. dr hab. Anna Pobóg-Lenartowicz. Jako pierwszy swój referat wygłosił dr hab. Leszek Zygmier, prof. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Ciechanowie. Swoje wystąpienie poświęcił *Działalności synodalnej piastowskich książąt-biskupów Jana Kropidły, Wacława Legnickiego, Konrada Oleśnickiego i Kazimierza Mazowieckiego*. Prelegent dokonał syntetycznej analizy porównawczej aktywności duszpasterskiej książąt piastowskich, którzy obrali drogę kapłańską i pełnili urząd biskupa. Kolejnym interesującym pod względem badawczym referatem było wystąpienie dra hab. Dariusza Karczewskiego, prof. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Swoje zainteresowania zwrócił w kierunku córki

króla Kazimierza IV Jagiellończyka i Elżbiety Rakuszanki. Dlatego też swoje wystąpienie zatytułował *Anna von Polan. Losy ostatniej przedstawicielki królewskiej gałęzi Piastów*. Syntetycznie omówił działalność królowny jako księżnej pomorskiej, dotychczas mało poruszaną w polskiej historiografii. Następnie, z powodu wystąpienia dra hab. Hlebionka w dniu poprzednim, wygłoszono ostatni referat zamykający całą konferencję. Prelegentem był ks. prof. dr hab. Waldemar Graczyk (UKSW), który, podobnie jak prof. Zygmunt, poruszył tematykę episkopalną. W referacie pt. *Biskupi płoccy w polityce książąt Piastowskich na przełomie XII i XIII wieku* przedstawił rolę oraz znaczenie rządców diecezji płockiej w polityce zjednoczeniowej w okresie rozbitcia dzielnicowego, a także ich aktywny udział w walce o władzę na Mazowszu.

Po dyskusji z udziałem wszystkich uczestników konferencji głos zabrali kolejno prof. Janusz Grabowski oraz ks. prof. Waldemar Graczyk. Zamykając dwudniowe obrady „Piastowie w dziejach Polski”, podziękowali wszystkim gościom za przybycie, szczególnie podkreślając wyjątkowość spotkania ze względu na aktywny udział wszystkich zadeklarowanych prelegentów. Organizatorzy zapowiedzieli już prace nad przygotowywaniem kolejnej ogólnopolskiej konferencji naukowej z tematem przewodnim 500. rocznicy inkorporacji Mazowsza do Korony Królestwa Polskiego, przypadającej w 2026 r., co zostało przyjęte przez zgromadzonych z entuzjazmem.

Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Piastowie w dziejach Polski”, która miała miejsce w dniach 3-4 czerwca br., była wydarzeniem niezwykle dobrze przygotowanym pod względem merytorycznym i organizacyjnym. Na każdej konferencji naukowej, poza wygłaszanymi referatami, najciekawszym czasem jest dyskusja, a także rozmowy w kulisach. Podczas niniejszego wydarzenia był na to odpowiednio przeznaczony czas, co przełożyło się na pasjonujące rozmowy o pierwszej dynastii w dziejach państwa polskiego. Ogromną zaletą konferencji była także merytoryka wypowiedzi i bardzo dobrze przygotowanie do obrad prelegentów. Wszyscy przestrzegali dyscypliny czasowej, a podczas dyskusji zwięźle udzielali odpowiedzi, co nie powodowało niepotrzebnych przesunięć czasowych. Stanowiło to ogromny wyraz szacunku do wszystkich zebranych. Aktywnymi uczestnikami byli także studenci i doktoranci Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Spotkanie w gronie najwybitniejszych badaczy znanych z publikacji i podręczników akademickich, wzajemna rozmowa i wspólne refleksje badawcze stanowiły ogromny walor tej konferencji.

Zauważalnym aspektem obrad stała się bardzo silna dominacja tematyki Piastów śląskich. Może to wyjaśniać złożoność problematyki badawczej, a także brak jednolitego opracowania poświęconego Piastom śląskim.

Omawiana konferencja była czasem owocnym i można żywić nadzieję, że historycy niejednokrotnie powrócą w swoich pracach badawczych i na ogólnopolskich konferencjach naukowych do tematu przedsięwzięcia – niekoniecznie za kolejne 1000 lat.